

DEFENSOR

L E G I S

Pääkirjoitus DL 4/2004

ASIANAJAJAKUNNAN RIIPPUMATTOMUUS

(Die Unabhängigkeit der Anwaltschaft)

Länsimaisena oikeusvaltiona Suomen oikeusjärjestys perustuu vallan kolmijakoon ja näin ollen myös poliittisen vallan ja tuomiovallan erillisyyteen. Itsenäistä ja riippumatonta asianajajalaitostamme säätelee asianajajalaki. Juuri uudistetun asianajajalain yleisperusteluissa on asianajajakunnan asemasta todettu muun muassa seuraavaa: ”Asianajajakunnan itsenäisyys ja riippumattomuus edellyttävät, että asianajajien ammatillinen valvonta ja siihen liittyvä kurinpidollinen menettely on ammattikunnan itsensä huolehdittavana.” (HE 54/2004)

Suomessa poliittisen vallan ja hallintovallan edustajat ovat kiitettävästi ymmärtäneet vallan kolmijako-opin ja myös asianajajakunnan autonomian tärkeyden oikeudenhoitojärjestelmämme kiistattomana perusajatuksena. Asianajaja saattaa joutua edustamaan päämiehiään, yksilöitä tai yhteisöjä, myös yhteiskuntaa vastaan. Suomalaiselle oikeudenhoitojärjestelmälle olisi ideologisesti ristiriitaista ja mahdotonta, jos poliittisen vallan tai hallintovallan edustajat valvoisivat näissä konfliktitilanteissa päämiehiään edustavia asianajajia. Asianajajien valvontamenettelyssä on lisäksi kyse ammattikunnan sisäisestä itsesäätelystä ja laadunvalvonnasta eli hyvää asianajajatapaa koskevien säännösten valvonnasta.

Viime aikoina on Suomessa ollut havaittavissa yksittäisiä poliittisen vallan pyrkimyksiä puuttua tuomiolaitoksen oikeudenhoitoon. Tästä esimerkkinä nykyisen oikeusministerimme lausunnot ja ohjeistukset tuomioistuimille eräissä nimenomaan lainkäyttövaltaan liittyvissä asioissa. Asianajajakunnan riippumattomuus ja itsenäisyys taas nousi periaatteelliseen pohdintaan eduskunnassa juuri hyväksytyin asianajajalain muutosta koskevan lainvalmistelun yhteydessä. Asianajajaliiton aloitteesta oikeusministeriön työryhmä valmisteli asianajajien kurinpito- ja palkkioriiita-asioiden uudistamista entistä avoimemmaksi, tehokkaammaksi ja oikeusturvan kannalta uskottavammaksi. Ministeriön työryhmä, jossa oli edustettuna oikeusministeriön, asianajajia valvovan oikeuskanslerinviraston ja asianajajien edustajat, antoi yksimielisen mietinnön ja esityksen HE:ksi. Työryhmässä soviteltiin yksimielinen ehdotus myös asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten nimittämisestä Asianajajaliiton valvontalautakuntaan. Ennen lakiehdotuksen esittelemistä hallituksessa oikeusministeri romutti työryhmän yksimielisen esityksen ja tämänkin jälkeen sovitun uuden ehdotuksen, vaatiin valvontalautakunnan kolmen ulkopuolisen jäsenen nimittämisoikeutta oikeusministeriön esityksen perusteella valtioneuvostolle. Asia korjaantui kuitenkin eduskunnan lakiasiainvaliokunnassa käydyn periaatteellisen keskustelun ja asiantuntijalausuntojen ansiosta oikeammille raiteille.

Oikeusministeriön työryhmän sovittama alkuperäinen yksimielinen esitys, jossa tuomarinvalintalautakunta olisi nimittänyt valvontalautakunnan asianajajakunnan ulkopuoliset jäsenet Asianajajaliiton ehdottamista henkilöistä, olisi luonnollisesti ollut paremmin linjassa asianajajalaitoksen

riippumattomuutta koskevan periaatteen kanssa. Eduskunta hyväksyi lopulta ao. lainkohtaan muotoilun, jossa nimenomaisesti todetaan, ettei valtioneuvosto voi valita valvontalautakuntaan jäsentä vastoin Asianajajaliiton lausunnossaan esittämää näkemystä. Tämän lopputuloksen kanssa voidaan elää kunhan mainittua keskeistä edellytystä tulevaisuudessakin kunnioitetaan.

Mikäli asianajajakunnan tai tuomioistuinten riippumattomuutta lähdetään vesittämään, horjutaan koko oikeudenhoidon itsenäisyyttä ja viime kädessä myös kansalaisten oikeusturvaa. Tästä on maailmanhistoriasta löydettävissä lukuisia esimerkkejä.

Asianajajalaitoksen riippumattomuuden kilpeen tuli ministerin miekasta naarmu, mutta kilpi kesti ja lainvalmistelun yhteydessä käydyn periaatteellisen keskustelun johdosta jopa kirkastui.

Kari Lautjärvi